

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра нової та новітньої історії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

д.х.н., проф. Холін Ю.В.

“ _____ ” _____ 2016 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Інтеграційні процеси сучасності»

для студентів V курсу історичного факультету

спеціальність (напрямок) – 8.02030201 “магістр”, історія
спеціалізація – нова та новітня історія
факультет – історичний

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“ 20 ” вересня 2016 року, протокол № 9

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Ченчик Д. В., кандидат історичних наук, ст. викладач.

Програму схвалено на засіданні кафедри нової та новітньої історії

Протокол від “ 31 ” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри д.і.н., проф. Станчев М. Г.

_____ Станчев М. Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від “ 9 ” вересня 2016 року № 1

Голова методичної комісії історичного факультету

_____ Тумаков О. І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Інтеграційні процеси сучасності” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів, напряму «історія», спеціальності «історія та археологія», спеціалізації «нова та новітня історія», «археологія», «архівознавство», «історіографія та джерелознавство», «історія стародавнього світу та середніх віків», «історія України», «Історія Східної Європи».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості становлення та сучасний стан інтеграційних процесів у різних частинах світу.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

Змістовний розділ 1. Теоретичні основи світових інтеграційних процесів.
Інтеграційні процеси у Європі.

Змістовний розділ 2. Інтеграційні процеси в інших регіонах світу.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: висвітлення історії становлення об'єднавчих ідей у Європі та інших регіонах світу, вивчення їх різновидів, з'ясуванні причинно-наслідкових зв'язків між різними причинами появи інтеграційних утворень після Другої світової війни, дослідження головних рушійних сил інтеграційних процесів у XX – на початку XXI ст.

Завдання курсу:

- визначити теоретичне підґрунтя інтеграційних процесів сучасності;
- окреслити вплив соціокультурних, цивілізаційних, політичних, економічних факторів на інтеграційні процеси сучасності;
- дослідити основні етапи розвитку європейської ідеї;
- показати головні етапи формування Європейського союзу та його інституціональні засади;
- розглянути механізми трансформації та модернізації країн Центральної-Східної та Південної Європи на шляху до Європейського союзу;
- виявити загальні та регіонально-специфічні риси у розвитку інтеграційних процесів, їх інституціональні та практичні форми;
- зробити порівняльний аналіз інтеграційних об'єднань сучасності.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен досягти таких результатів навчання:

1. Знати:

- ключові категорії й поняття, що використовуються при вивченні регіональних інтеграційних процесів;
- основні концепції та стратегії інтеграційних процесів у сучасному світі;
- розуміти логіку й закономірності інтеграційних тенденцій у контексті інших міжнародних процесів;
- етапи розвитку об'єднавчих ідей у Європі до Другої світової війни;
- причини початку інтеграційних процесів після 1945 р. у Західній Європі;
- історію формування Європейського союзу;
- устрій політичної системи ЄС;
- ознайомитися з регіональними особливостями розвитку інтеграційних процесів країн Азії, Африки, Північної та Латинської Америки, знати їх сутнісні характеристики.

2. Отримати наступні вміння та навички:

- користуватись сучасними теоретичними підходами для аналізу розвитку інтеграційних утворень;
- порівнювати ступінь розвитку інтеграційних об'єднань різних регіонів світу;
- дискутувати з приводу досягнень, перспектив, криз та проблем інтеграційних процесів сучасності;
- оцінювати сучасний стан і перспективи субрегіонального співробітництва України з інтеграційними об'єднаннями.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна тематично поєднується з курсами історії міжнародних відносин, нової та новітньої історії країн Західної Європи та Північної Америки, Азії, Африки та Латинської Америки.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань історія 6.020302	нормативна	нормативна
Розділів – 2 Індивідуальне науково-дослідне завдання – есе, дипломні роботи магістрів	Спеціальність: «історія» 06.03.03	Рік підготовки	
		5-й	6-й
		семестр	
Загальна кількість годин 120 (32 аудиторних та 88 самостійної роботи)		лекції	
		32 години	10 годин
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи – 5,5 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістри	Практичні, семінарські	
		-	-
		Самостійна робота	
		88 годин	110 годин
		Індивідуальні завдання: есе, дипломні роботи	
		Вид контролю: есе, індивідуальна співбесіда, контрольні роботи, екзамен	
		екзамен	екзамен

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/3

для заочної форми навчання – 1/4

3. Виклад змісту навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні основи світових інтеграційних процесів. Інтеграційні процеси у Європі.

Тема 1. Теоретичні основи інтеграційних процесів.

Роль міжнародної торгівлі й міжнародного поділу праці в економічному розвитку людства. Регіональна інтеграція як етап росту відкритості національних економік. Передумови

інтеграційних процесів. Умови успішного розвитку міжнародної регіональної інтеграції. Комбінація процесів політичної й економічної інтеграції. Основні етапи інтеграційного процесу та їх характерні риси: Зона вільної торгівлі. Митний союз. Єдиний (загальний) ринок. Економічний союз. Політичний союз. Співвідношення понять "інтеграція", "інтернаціоналізація", "глобалізація" і "міжнародне співробітництво". Теорії інтеграцій: Економічні концепції: неолібералізм (Б. Балашша), неокейнсіанство (Р.Купер, Дж. Піндер), дирижизм (Я. Тінберген), корпоратіоналізм (С. Рольф, Ю. Росту), структуралізм (Г. Мюрдаль). Інституціональні концепції: школа функціоналізму (Д. Мітрані), неофункціоналізм (Є. Хаас), теорія федералізму (А.Спінеллі), міжурядовий підхід (А. Мілворд), комунікативна теорія (К. Дойч).

Тема 2. Розвиток Європейської ідеї до 1950 р.

Визначення терміну «європейська ідея». Уявлення про об'єднання Європи як підґрунтя інтеграційних процесів на континенті. Географічна, геополітична, культурна та цивілізаційна складові європейської ідеї. Поняття "Європейська цивілізація", його зміст. Становлення європейської ідеї в новий час. Розробка питань єдності Старого світу у працях просвітників. Ідея Європи в європейській філософській традиції. Наполеонівські війни та спроба силового об'єднання континенту. Пацифістський рух та марксизм другої половини XIX ст. та їх погляди на створення "Сполучених Штатів Європи". Загострення відносин між європейськими країнами наприкінці XIX – на початку XX ст. та поява регіональних об'єднувачих концепцій. Геополітичні наслідки Першої світової війни. Становлення Пан'європейського руху. Ріхард Куденхове-Калергі та його діяльність. "Європейський маніфест" та Пан'європейські конгреси. Ініціатива А. Бріана та її місце в історії європейської ідеї, причини поразки. Спроби реалізації інтеграційних проектів націонал-соціалістів в роки Другої світової війни. Погляди лідерів антигітлерівської коаліції на майбутній устрій європейського континенту, поява планів створення регіональних федерації у Центральній та Південній Європі. Розвиток федералістських ідей серед громадськості європейських країн. Європейська ідея як теоретичне підґрунтя демократичного крила Руху Опору у Західній Європі. Геополітичні наслідки Другої світової війни для європейських країн. Постдамська конференція та її рішення. Посилення протиріч між членами антигітлерівської коаліції та початок «холодної війни». Підпорядкування Східної Європи СРСР. Вплив протистояння між Вашингтоном та Москвою на зростання популярності об'єднувачих ідей серед політичних еліт Західної Європи. Цюрихська промова В. Черчілля. Створення та діяльність проєвропейських рухів. «План Маршалла» та початок економічного співробітництва у Західній Європі. Створення «Західного союзу» та

Організації європейського економічного співробітництва. «Гаазький конгрес Європи» 1948 р. та його рішення. Посилення військово-політичної співпраці: заснування Північно-Атлантичного альянсу. Створення Ради Європи та боротьба за посилення її повноважень. Німецьке питання та позиція західноєвропейських країн і США наприкінці 1940-х – початку 50-х рр. Жан Монне та його погляди на вирішення франко-німецького протистояння.

Тема 3. Від Європейських співтовариств до Європейського союзу.

«Декларація Шумана». Позиція Великої Британії та причини відмови лейбористів від переговорів про об'єднання вугільної та сталевих промисловості. «План Плевена». Створення Європейського співтовариства вугілля та сталі. Початок секторальної економічної інтеграції. Перемовини про створення Європейського оборонного співтовариства. Проект Європейського політичного союзу. Причини поразки у 1954 р. Мессінська зустріч шістки та робота комітету П.-А. Спаака. Римські договори 1957 р.: створення Європейського економічного співтовариства та Євратому, їх головні засади. Позиція Великої Британії щодо посилення інтеграційних процесів – заснування Європейської асоціації вільної торгівлі. Різні погляди на майбутні інтеграційні процеси французька та німецька концепції. Два вето Ш. де Голля на вступ Великої Британії: причини та наслідки. Гаазький саміт 1969 р. Перше розширення 1972 р. – вступ до Спільного ринку Сполученого Королівства, Данії та Ірландії. Економічна криза 1970-х років та її вплив на інтеграційні процеси: «евросклероз». Проблема формування єдиної валютної системи та механізмів політичного співробітництва у 1970-ті – на початку 1980-х рр. Боротьба за перегляд інституційних засад європейської інтеграції: план Г. Д. Геншера і Е. Коломбо, Штутгартська декларація про Європейський союз та Єдиний європейський акт. Розширення ЄЕС у 1980-ті роки: приєднання Греції, Португалії та Іспанії. «План Делора» та місце голови Європейської Комісії у підготовці докорінних змін співтовариств. «Оксамитові» революції у Східній Європі, розпад СРСР та зміна геополітичної ситуації на континенті: вплив подій на євроінтеграційні процеси. Перемовини та підписання Маастрихтського договору, створення Європейського союзу.

Тема 4. Європейський союз у 1993 – 2015 рр.

Ратифікація Маастрихтського договору, його головні риси: система трьох опор. Проблеми формування валютного союзу: перехідні періоди та терміни введення єдиної валюти – євро. Критерії участі у валютному союзі: очікування та реальність. Країни Східної та Південної Європи на шляху демократизації та модернізації. Перемога концепції розширення на Схід ЄС – Копенгагенські критерії та рішення Мадридського саміту 1995 р. Досвід приєднання Австрії,

Фінляндії та Швеції. Прийняття "Порядку денного «2000» і початок перемовин з країнами-кандидатами Східної та Південно-Східної Європи. Взаємозалежність європейської та євроатлантичної інтеграції. П'ята хвиля розширення та досвід структурних реформ на Сході Європи у передвступний період. Пасивні та активні важелі впливу Брюсселю на країни-кандидати. Процес адаптації нових членів. Проблема інституціонального розвитку союзу та поглиблення інтеграційних процесів. Зміни в установчих договорах (від Маастрихту до Ніцци). Причини провалу конституції ЄС 2003 та перегляд її положень – Ліссабонський договір 2007 р. та його головні риси. Політична система ЄС на сучасному етапі. Проблема легітимності та демократичності європейських інституцій. Вплив економічної кризи 2008 – 2009 рр. та депресії на інтеграційні процеси. Історія взаємовідносин України та ЄС.

Розділ 2. Інтеграційні процеси в інших регіонах світу.

Тема 5. Інтеграційні процеси у Західній півкулі

Латинська Америка в системі міжнародної економічної інтеграції. Історія розвитку інтеграційних процесів у Латинській Америці. Головні інтеграційні об'єднання: Латиноамериканська асоціація інтеграції, Андське співтовариство, Карибське співтовариство, Центрально-американський загальний ринок. Меркосур як найдинамічніше інтеграційне угруповання в Латинській Америці. Інтегруючі та дезінтегруючі фактори в рамках Меркосур. Перспективи поглиблення інтеграційних тенденцій у рамках Меркосур. Концепція формування загально регіональної зони вільної торгівлі в Південній Америці. Її еволюція від створення Південноамериканського співтовариства націй до формування Союзу південноамериканських націй (ЮНАСУР). Установчий договір про ЮНАСУР: основні статті. Північноамериканська інтеграція (НАФТА). Особливості Північно-американської інтеграції (асиметричність економічної взаємозалежності США, Канади, Мексики. Різні стартові позиції країн – учасниць як основа внутрішньорегіональних протиріч). Основні положення Північноамериканської угоди про зону вільної торгівлі. Основні напрями зони вільної торгівлі. Корінні відмінності механізмів інтеграції в ЄС і НАФТА. Економічний ефект від інтеграції для країн НАФТА. Дезінтеграційні фактори. Перспективи поглиблення північноамериканської економічної інтеграції. Еволюція концепції формування зони вільної торгівлі в Західній півкулі. Проект Загальноамериканської зони вільної торгівлі (ФТАА). План "Американська ініціатива". План Бразилії. Всеамериканські саміти та питання про створення ФТАА. Позиції країн та причини затягування переговорів. Проект Тихоокеанської зони вільної торгівлі.

Тема 6. Інтеграційні процеси в Азіатсько-тихоокеанському регіоні та країнах Південного кільця.

Внутрішні передумови інтеграції в країнах Південно-східної Азії (політичні режими й економічні моделі). АСЕАН та початок інтеграційних процесів в економіці (угода про зону вільної торгівлі від 1992. Перспективи міжрегіонального співробітництва країн АСЕАН із країнами Східної Азії. Фактори інтеграційних і дезінтеграційних процесів у Східній Азії. Поняття зони економічного росту. Форум АТЭС ("Азіатсько-тихоокеанське економічне співробітництво" 1989), його мета та напрями діяльності. Принцип відкритого регіоналізму й розвиток Азіатсько-тихоокеанської економічної системи. Нові інтеграційні тенденції після фінансової кризи 1998 р. Поглиблення інтеграційних процесів в АСЕАН після економічної кризи 2008 – 2009 рр. Північна альтернатива АСЕАН. Соціокультурні аспекти інтеграційних процесів в Азії.

Південно-азіатська асоціація регіонального співробітництва (СААРК). Історико-культурні й політичні передумови міжарабського співробітництва. Концепції арабської інтеграції спроби їх реалізації та причини невдач. Рада по співробітництву арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ): сумісність політичних систем як основа ефективних інтеграційних процесів.

Тема 7. Африка: інтеграційні тенденції в умовах "недостатнього розвитку".

Стадії інтеграції Африки у світову економічну систему й специфіка цього процесу. Субрегіони африканського континенту, їх політико-економічна характеристика. Крах проєктів національного розвитку в 70-х рр. Основні підходи до економічного розвитку Чорного континенту наприкінці ХХ століття. Організація африканської єдності (1963-2001): пріоритети діяльності. Африканський Союз (2001) та його цілі. Програма "Нове партнерство в ім'я розвитку Африки" (НЕПАД): нові підходи до подолання відсталості. Концепція "нового глобального партнерства". Результати й перспективи НЕПАД. Інтеграційні проєкти країн Західної й Центральної Африки: Економічне співтовариство країн Західної Африки (ЭКОВАС), Економічне співтовариство держав Центральної Африки (СЕЕАК), Східноафриканське співтовариство, Співтовариство розвитку країн Південної Африки (САДК). Глобалізація, посилення нерівномірності розвитку й інтеграційний потенціал африканських країн.

Тема 8. Інтеграційні процеси на пострадянському просторі.

Інтеграційні процеси під егідою СРСР у другій половині ХХ ст. – Рада економічної взаємодопомоги. Причини наслідки розпаду РСВ та СРСР. Інтеграційні утворення на

теренах колишнього СРСР: історія появи, інституціональна структура, механізми взаємодії. Вплив посилення диференціації пострадянських режимів на процес прийняття рішень у СНД. Роль Росії в СНД. Причини низької ефективності Союзу. Варіанти диференційованої інтеграції: Союзна держава Росії й Білорусії – основні напрями формування. Центрально-Азіатське співробітництво (ЦАС), Євразійського союзу тощо. Інтеграційні проекти без участі Росії: Організація за демократію та економічний розвиток (ГУАМ). Рамкова програма ГУАМ – США. Україна та інтеграційні процеси у Європі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва тем	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		лекції	сем	сам		лекції	сем	сам
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розділ 1								
Теоретичні основи світових інтеграційних процесів. Інтеграційні процеси у Європі.								
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи світових інтеграційних процесів.	18	6		12				
<i>Тема 2.</i> Розвиток європейської ідеї до 1950 р.	14	4		10				
<i>Тема 3.</i> Від європейських співтовариств до Європейського союзу.	14	4		10				
<i>Тема 4.</i> Європейський союз у 1993 – 2015 рр.	14	4		10				
Разом за розділом 1	60	18		42				
Розділ 2								
Інтеграційні процеси в інших регіонах світу								
<i>Тема 5.</i> Інтеграційні процеси у Західній півкулі	14	4		10				
<i>Тема 6.</i> Інтеграційні процеси в Азіатсько-тихоокеанському регіоні та країнах Південного кільця.	14	4		10				
<i>Тема 7.</i> Африка: інтеграційні тенденції в умовах "недостатнього розвитку".	14	4		10				
<i>Тема 8.</i> Інтеграційні процеси на пострадянському просторі.	18	6		12				
Разом за розділом 2	60	18		42				
Усього годин	120	36		84				

5. Семінарські (практичні, лабораторні) заняття – не передбачені навчальним планом

6. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи світових інтеграційних процесів.	12	контрольна робота, реферат, есе, іспит
2	<i>Тема 2.</i> Розвиток європейської ідеї до 1950 р.	10	контрольна робота, реферат, есе, іспит
3	<i>Тема 3.</i> Від європейських співтовариств до Європейського союзу.	10	контрольна робота, реферат, есе, іспит
4	<i>Тема 4.</i> Європейський союз у 1993 – 2015 рр.	10	контрольна робота, реферат, есе, іспит
5	<i>Тема 5.</i> Інтеграційні процеси у Західній півкулі	10	контрольна робота, реферат, есе, іспит
6	<i>Тема 6.</i> Інтеграційні процеси в Азіатсько-тихоокеанському регіоні та країнах Південного кільця.	10	контрольна робота, реферат, есе, іспит
7	<i>Тема 7.</i> Африка: інтеграційні тенденції в умовах "недостатнього розвитку".	10	контрольна робота, реферат, есе, іспит
8	<i>Тема 8.</i> Інтеграційні процеси на пострадянському просторі.	12	контрольна робота, реферат, есе, іспит
	Разом	84	

Ознайомлення із статтями та монографіями та написання на їх матеріалах рефератів, есе, дипломних робіт, індивідуальна співбесіда.

7. Індивідуальні завдання.

Написання есе та кваліфікаційних робіт магістрів.

Приклади тем есе та кваліфікаційних робіт магістрів для індивідуальної роботи:

1. Розвиток теорій регіональної інтеграції в науці за кордоном.
2. Ефекти економічної інтеграції (мультиплікативний та синергетичний вплив).
3. Новітні тенденції розвитку європейської інтеграції.
4. Вплив інтеграційних процесів на світовий економічний розвиток.
5. ТНК та світові інтеграційні процеси.
6. Механізми функціонування єдиного внутрішнього ринку ЄС.

7. Різновиди інтеграційних утворень.
8. Основні етапи еволюції ЄЕС/ЄС.
9. Протиріччя та проблеми європейських інтеграційних процесів.
10. Система асоційованого членства з ЄС.
11. Перемовини по створенню ЄС: головні підходи до Маастрихтського договору.
12. Проблема створення та функціонування валютного союзу ЄС.
13. Грецька криза та її вплив на Єврозону.
14. Єдина сільськогосподарська політика ЄС: головні проблеми та досягнення.
15. Європа регіонів: аспекти регіонального співробітництва в ЄС.
16. Розширення ЄС: сучасні погляди на ідею “єдиного європейського дому”.
17. Балканська криза кінця ХХ – початку ХХІ ст. та ЄС.
18. Українська криза 2013 – 2015 рр. та ЄС.
19. ЄС та науково-технічне співробітництво.
20. Специфіка взаємовідносин ЄС з іншими інтеграційними угрупованнями (за вибором студента).
21. Специфіка розвитку Північноамериканської інтеграції.
22. Порівняльний аналіз інституційної системи НАФТА та ЄС.
23. АТР – інтеграція чи співробітництво.
24. Регіональні економічні інтеграційні угруповання в АТР.
25. Особливості інтеграції країн в Латинській Америці.
26. Особливості регіональної інтеграції у Африці.
27. Інтеграційні тенденції на Близькому сході та країнах Персидського заливу.
28. СНД: інтеграція чи дезінтеграція.
29. Дискусії щодо розвитку інтеграційних процесів в СНД.
30. Проекти створення Єдиного економічного простору в СНД.
31. “Євразійське економічне співтовариство – досягнення та проблеми.
32. Інституціональна система СНД.
33. Інституціональна система Євразійського економічного союзу.
34. Союзна держава “Росія - Білорусь”: досягнення та проблеми.
35. Україна в контексті світових інтеграційних процесів.
36. Україна та країни СНД.
37. Проблеми та перспективи економічного партнерства України та ЄС.

8. Методи навчання: проблемно-тематичний, аналізу і синтезу, порівняльний, інтерактивний тощо.

9. Методи контролю: письмова робота, підготовка рефератів та есе, індивідуальна бесіда.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування і самостійна робота								Підсумковий семестровий контроль	Сума
Розділ 1				Розділ 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T 6	T 7	T 8		
5	5	5	5	5	5	5	5	60	100

1-й і 2-й тематичні розділи закінчуються письмовою контрольною роботою; максимальна кількість балів – 40.

Критерії оцінювання:

40 балів – надано вичерпну відповідь на питання;

25 балів – надано в основному вірну відповідь на питання;

15 балів – надано частково вірну відповідь на питання;

8 балів – надано окремі вірні відповіді на питання;

0 балів – відсутність відповіді на питання.

Підсумковий семестровий контроль – закінчується письмовою контрольною роботою, максимальна кількість балів 60.

60 балів – надано вичерпну відповідь на питання;

45 балів – надано в основному вірну відповідь на питання;

30 балів – надано частково вірну відповідь на питання;

15 балів – надано окремі вірні відповіді на питання;

0 балів – відсутність відповіді на питання.

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 - 100	відмінно	зараховано

70 - 89	добре	
50 - 69	задовільно	
1 - 49	незадовільно	не зараховано

Приклади завдань до першого письмового контролю знань

1. Зміст та складові поняття «європейська ідея».
2. Європейська ідентичність та цивілізаційні особливості Західної цивілізації: їх місце в інтеграційних процесах.
3. Проекти об'єднання Європи у епоху Просвітництва.
4. Наполеонівський варіант реалізації єдності континенту та його наслідки.
5. Розвиток «європейської ідеї» у середині XIX – на початку XX ст.: від пацифістського руху до регіональних проектів об'єднання.
6. Ідея “Пан-Європи” та розвиток Панєвропейського руху у міжвоєнний період.
7. Європеїзм у Другій світовій війні: позиції ворогуючих сторін.
8. Діяльність проєвропейських рухів після Другої світової війни. Гаазький конгрес 1948 р.
9. Початок військово-економічної інтеграції у другій половині 1940-х рр. Створення ОЕЕС, ЗС та НАТО.
10. Створення Ради Європи та боротьба за розширення її повноважень.
11. Погляди Ж. Монне щодо створення європейської єдності.
12. Особливості ставлення Великої Британії до євроінтеграційних процесів.
13. Досягнення секторальної інтеграції у 1960-ті рр.
14. Формування системи європейського політичного співробітництва в 1970-х рр.
15. Період «євросклерозу»: причини та наслідки.
16. Проблема трансформації ЕЕС на початку 1980-х рр.: від Штутгартської декларації 1983 р. до Єдиного Європейського акту 1986 р.
17. Діяльність Комісії Ж. Делора по реформуванню співтовариств у 1986 – 1992 рр.
18. Перші хвилі розширення у 1970 – 1980 рр.

Приклади варіантів письмових завдань для контрольних робіт для першої письмової перевірки знань

Варіант № 1.

1. Проекти об'єднання Європи у епоху Просвітництва.
2. Початок військово-економічної інтеграції у другій половині 1940-х рр. Створення ОЕЕС, ЗС та НАТО.

Варіант № 2.

1. Зміст та складові поняття «європейська ідея».
2. Створення Ради Європи та боротьба за розширення її повноважень.

Варіант № 3.

1. Наполеонівський варіант реалізації єдності континенту та його наслідки.
2. Погляди Ж. Монне щодо створення європейської єдності.

Варіант № 4.

1. Розвиток «європейської ідеї» у середині XIX – на початку XX ст.: від пацифістського руху до регіональних проєктів об'єднання.
2. Особливості ставлення Великої Британії до євроінтеграційних процесів.

Варіант № 5.

1. Ідея “Пан-Європи” та розвиток Панєвропейського руху у міжвоєнний період.
2. Діяльність Комісії Ж. Делора по реформуванню співтовариств у 1986 – 1992 рр.

Варіант № 6.

1. Європейська ідея та інтеграційні процеси у Європі.
2. Перші хвилі розширення у 1970 – 1980 рр.

Варіант № 7.

1. Європеїзм у Другій світовій війні: позиції ворогуючих сторін.
2. Формування системи європейського політичного співробітництва в 1970-х рр.

Варіант № 7.

1. Європеїзм у Другій світовій війні: позиції ворогуючих сторін.
2. Формування системи європейського політичного співробітництва в 1970-х рр.

Варіант № 8.

1. Період «євросклерозу»: причини та наслідки.
2. Діяльність проєвропейських рухів після Другої світової війни. Гаазький конгрес

1948 р.

Варіант № 9.

1. Досягнення секторальної інтеграції у 1960-ті рр.
2. Проблема трансформації ЕЄС на початку 1980-х рр.: від Штутгартської декларації 1983 р. до Єдиного Європейського акту 1986 р.

Питання до підсумкового семестрового контролю

1. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: федералізм.
2. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: неофункціоналізм.
3. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: трансакціоналізм.
4. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: інтерговерменталізм.
5. Сутність і ознаки сучасної регіональної інтеграції.
6. Європейська ідея та інтеграційні процеси у Європі.
7. Еволюція доктрин європейського співтовариства.
8. П'ята хвиля розширення ЄС: досягнення, проблеми та наслідки.
9. Інституційні реформи ЄС у кінці ХХ на початку ХХІ ст. Головні засади Лісабонського договору 2007 р.
10. Основні інститути ЄС: загальна характеристика.
11. Розподіл повноважень серед інститутів ЄС.
12. Особливості функціонування економічного та валютного союзу ЄС.
13. Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС.
14. Співробітництво в галузі внутрішніх справ та правосуддя ЄС.
15. Головні напрями спільних політик ЄС: здобутки та недоліки.
16. ЄС в системі міжнародних відносин.
17. Відмінності ЄС від інших інтеграційних угруповань світу.
18. Взаємовідносини України та ЄС
19. Специфіка інтеграційних процесів у Північній Америці (НАФТА).
20. Латиноамериканська інтеграція: основні торгово-економічні союзи й напрямки їх розвитку.
21. Регіональні економічні угруповання в Азіатсько-тихоокеанському регіоні.
22. Особливості регіональної інтеграції в Африці.
23. СНД як інтеграційна модель краї колишнього СРСР. Причини кризи в СНД.
24. Євразійський союз: історія створення та головні напрями діяльності.
25. Україна в контексті світових інтеграційних процесі
26. Порівняльний аналіз НАФТА та МЕРКОСУР.
27. Порівняльний аналіз АСЕАН та СААРК.
28. Порівняльний аналіз ЕКОВАС та САДК.

Приклади варіантів письмових завдань для підсумкового семестрового контролю.

Варіант № 1.

1. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: неофункціоналізм.
2. ЄС в системі міжнародних відносин.

Варіант № 2.

1. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: федералізм.
2. Головні напрями спільних політик ЄС: здобутки та недоліки.

Варіант № 3.

1. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: інтерговерменталізм.
2. Взаємовідносини України та ЄС.

Варіант № 4.

1. Сучасні теоретичні підходи до регіональної інтеграції: трансакціоналізм.
2. Відмінності ЄС від інших інтеграційних угруповань світу.

Варіант № 5.

1. Європейська ідея та інтеграційні процеси у Європі.
2. Латиноамериканська інтеграція: основні торгово-економічні союзи й напрями їх розвитку.

Варіант № 6.

1. Сутність і ознаки сучасної регіональної інтеграції.
2. Специфіка інтеграційних процесів у Північній Америці (НАФТА).

Варіант № 7.

1. П'ята хвиля розширення ЄС: досягнення, проблеми та наслідки.

2. Особливості регіональної інтеграції в Африці.

Варіант № 8.

1. Еволюція доктрин європейського співтовариства.

2. Регіональні економічні угруповання в Азіатсько-тихоокеанському регіоні.

Варіант № 9.

1. Основні інститути ЄС: загальна характеристика.

2. Євразійський союз: історія створення та головні напрями діяльності.

Варіант № 10.

1. Інституційні реформи ЄС у кінці XX на початку XXI ст. Головні засади Лісабонського договору 2007 р.

2. СНД як інтеграційна модель країн колишнього СРСР. Причини кризи в СНД.

Варіант № 11.

1. Особливості функціонування економічного та валютного союзу ЄС.

2. Порівняльний аналіз НАФТА та МЕРКОСУР.

Варіант № 12.

1. Розподіл повноважень серед інститутів ЄС.

2. Україна в контексті світових інтеграційних процесі.

Варіант № 13.

1. Співробітництво в галузі внутрішніх справ та правосуддя ЄС.

2. Порівняльний аналіз ЕКОВАС та САДК.

Варіант № 14.

1. Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС.

2. Порівняльний аналіз АСЕАН та СААРК.

11. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література:

1. **Азбука європейської інтеграції / Під ред. І. В. Яковюка. – Харків, 2006. – 165 с.**
2. **Борко, Ю. А. От европейской идеи – к единой Европе. – М., 2003. – 464 с.**
3. **Восток/Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений. Учебное пособие / Под редакцией А.Д. Воскресенского. – М., 2002.**
4. **Віднянський, С. В., Мартинов, А. Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. – Київ., 2011. – 395 с.**
5. Прокопенко, Л. Л. Вступ до європейської інтеграції : навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко. – К. : Міленіум, 2009. – 334 с.
6. Голль, Ш. де. Мемуары надежд. – М., 2000.
7. Европа: вчера, сегодня, завтра / Отв. Ред. Н. П. Шмелев. – М., 2002.
8. Европа: новое начало. Декларация Шумана. 1950 – 1990. – М, 1994.
9. Европа перемен: концепции и стратегии интеграционных процессов / Под ред. Л. И. Глухарёва. – М., 2006. – 352 с.
10. **Европейская интеграция: учебник / под ред. О. В. Буториной. – М., 2011. – 720 с.**
11. Европейская интеграция, большая гуманистическая Европа и культура. – М., 1998.
12. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми. – К., 2005.
13. Европейский союз на пороге 21 века: выбор стратегии/ Под ред. Ю.А. Борко и О. В. Буториной. – М., 2001.
14. История Латинской Америки: вторая половина XX в. / Ин-т всеобщей истории РАН; отв. ред.: Е.А. Ларин. – М.: Наука, 2004.
15. **Копійка, В. В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна. – К., 2005.**
16. **Копійка, В. В., Шинкаренко, Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування. – К., 2012.**
17. **Княжинский, В. Б. Эволюция европейской идеи // Западно - европейская интеграция: проекты и реальность. – М., 1986.**
18. **Международная экономическая интеграция: учебное пособие / Под ред. Н. Ливенцева. – М. 2006.**
19. **Мировая экономика и международные экономические отношения: учебник / под ред. А.С. Булатова и Н.Н. Ливенцева. – М., Магистр, 2008.**

20. **Мировые интеграционные процессы и международные организации: учебное пособие / под ред. А. Г. Тимошенко, Е. Б. Цоя. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2006. – 256 с.**
21. Монне, Ж. Реальность и политика. Мемуары. – М., 2002.
22. **Стрежнева, М. В. Европейский Союз и СНГ: сравнительный анализ институтов. – М.: МОНФ, 1999.**
23. Теорія та практика Європейського врядування: Навч. Посіб. / Под ред. Л. Л. Прокопенко, – Дніпропетровськ, 2009.
24. **Тодоров, І. Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти. – Донецьк, 2006. – 268 с.**
25. Україна в Європі: Пошуки спільного майбутнього. – Київ, 2009. – 541 с.
26. **Чубарьян, А. О. Европейская идея в истории. Проблемы войны и мира. – М., 1987.**
27. Чубарьян, А. О. Российский европеизм. – М., 2005. – 416 с.
28. **Шемятенков, В. Г. Европейская интеграция. – М., 2003. – 398 с.**
29. Шишков, Ю. В. Интеграционные процессы на пороге XXI века. Почему не интегрируются страны СНГ. – М., 2000
30. **Шуман, Р. За Европу. – М., 2002.**

Допоміжна література:

1. 30 лет АСЕАН: Итоги и перспективы. Материалы международной научно-практической конференции 24 сентября 1997 г. МГИМО(У). – М., 1998.
2. **Абрамова, М. Г. Уругвай в системе Меркосур // Латинская Америка. – 1997. – № 4.**
3. **Аврааменко, М. Аналіз концептуальних положень міжурядового підходу до європейської інтеграції // Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2056> – Назва з екрану**
4. Азиатско-Тихоокеанский регион и Центральная Азия: контуры безопасности. – М., 2001.
5. **Амин, С. Африке: жизнь на грани (Monthly Review, March, 2002). Режим доступа: www.left.ru/2006/3/amin137.phtml?print**
6. Андреева, И. С. Проблема мира в западноевропейской философии. – М., 1975.
7. Арзаканян, М. Де Голль. – М., 2007. – 268 с.
8. АСЕАН и ведущие державы АТР: проблемы и перспективы: сб. статей. – М., 2002.
9. Африканская интеграция: социально-политическое измерение / Отв.ред. Потемкин Ю. В. – М.: РАН, Ин-т Африки, 2003.
10. Барановский, В. Г. Европейское Сообщество в системе международных отношений. – М., 1986.
11. Барановский, В. Г. Западная Европа: военно-политическая интеграция. М, 1988.
12. Барановский, К. Ю. Тенденции расширения НАФТА // Латинская Америка. – 1994. – № 11. – С. 70 – 75.
13. Белоусова, З. С. План Бриана и позиция СССР в свете новых документов // Новая и новейшая история. – 1992. – № 6. – С. 47 – 57.
14. **Бенц, А. Багаторівневе переплетення в Європейському Союзі // Європейська інтеграція / Уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія, 2007. – С. 208 – 231.**
15. Борко, Ю. А. Европейский союз: расширение состоялось. Что дальше? // Европейский Союз перед новыми вызовами // Актуальные проблемы Европы. Дилеммы европейской демократии в начале XXI столетия. – М.: РАН ИНИОН, 2005, № 2.
16. Борхард, К.-Д. Европейская интеграция. Происхождение и развитие Европейского союза. – М. 1994.

17. Браницкий, А. Г. Интеграционные процессы в Западной Европе в 1955 – 1966 гг.: Успехи и болезни роста. // Вестник нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Серия История. Политология. Международные отношения. – 2003. – С. 260-275. Режим доступа: http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/9999-0200_West_MO_2003_1/27.pdf
18. Бурнашов, И. Маргарет Тетчер и Жак Делор: полемика по вопросам углубления процесса европейской интеграции (вторая половина 1980-х гг.) // Вестник Европы. – 2005. – №16. Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/vestnik/2005/16/bu6.html>
19. Бусыгина, И. Ассиметричная интеграция в Евросоюзе // Международные процессы. Журнал теории международных отношений и мировой политики. – Том 5. – № 3(15). – 2007. Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/fifteen/002.htm>
20. Буторина, О. Понятие региональной интеграции: новые подходы. Режим доступа: <http://www.polit.ru/article/2006/04/10/butorina/> – Назва з екрану.
21. Внешняя политика и дипломатия стран Азиатско-Тихоокеанского региона / Дипломатическая академия МИД РФ. – М., 1998.
22. Гвоздарев, Б.И. Интеграционные процессы в западном полушарии на современном этапе: позиция США, латиноамериканский аспект и интересы Российской Федерации – М., 2003.
23. Глоссарий по европейской интеграции. Термины договоров и соглашений Европейского союза / Отв. ред. Ю. А. Борко. – М., 1998.
24. Глухарев, Л. И. Европейские сообщества: в поисках новой стратегии. – М., 1990.
25. Грант, Ч. Делор. Добро пожаловать в дом, который построил Жак. – М., 2002. – 472 с.
26. Гулыга, А. В. К «Вечному миру Канта». М., 1989. – 77 с.
27. Гусев, В. І. І. Кант: філософське обґрунтування ідеї миру. // Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянська академія". Серія: Філософія та релігієзнавство. – 2000. – Том 18. – С. 8-17. Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Filos/2000_18/02_guseyev_vi.pdf
28. Глинкин, А. Н. Региональная интеграция: к новой парадигме развития? // Латинская Америка. – 1996. – № 12.
29. Глинкин, А. Н. Соглашение по АЛСА: за год до финиша / А.Н. Глинкин // Латинская Америка. – 2004. – № 1. – С. 4 – 21.
30. Дейвіс, Н. Європа. Історія. – К., 2000.
31. Европа от А до Я: Справочник по европейской интеграции / Под ред. В. Вайденфельда, В. Вессельса. – М., 2002.
32. Европа перемен: концепции и стратегии интеграционных процессов / Под ред. Глухарева Л.И. – М., 2006.
33. Европейская интеграция, Большая Гуманистическая Европа и культура / Под ред. Л. И. Глухарева. – М., 1998.
34. Европейский альманах. – М., 1990.
35. Европейский Союз. Прошлое, настоящее, будущее. От единого рынка к Европейскому Союзу. – М., 1994.
36. Европейский Союз: справочник-путеводитель / Под ред. О. В. Буториной, Ю. А. Борко. – М., 2003.
37. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / Под ред. Ю. А. Борко и О. В. Буториной. – М., 2001.
38. Железняк, А.А., Нутенко, Л.Я. Бразилия и Меркосур. // Латинская Америка. – 1997. – №2.
39. Журавлева, Е. С, Малетин, Н. П., Со Ми, Э. СССР/РФ – АСЕАН (1967 – 2002). – М., 2003.

40. Зотова, О. М. Идея европейского единства и национальная идентичность // Вестник Моск. ун-та. Сер.18. Социология и политология. – 1999. – № 3. – С.154 – 162.
41. Индокитай на рубеже веков. – М., 2001.
42. Иноземцев, В. А., Кузнецова, Е. С. Возвращение Европы // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 1-2, 4, 6.
43. Интеграция в Западном полушарии на пороге XXI века / под ред. А. Н. Глинкина – М.: ИЛА РАН, 1999.
44. Историко-культурные основы европейской цивилизации: Сб. обзоров и рефератов. – М., 1992.
45. Кардинал Поль Пупар. Роль христианства в культурной идентичности европейских народов // Полис. – 1996. – № 2. – С. 136 – 142. Режим доступа: http://agnuz.info/tl_files/library/books/hrist_cult/page03.htm
46. Кіш, Є. Пошуки теоретичних моделей європейської інтеграції // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6 (9). – С. 103-114. Режим доступа: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=34&c=605>
47. Ковальчук Т. Особливості формування єдиного культурного простору об'єднаної Європи. Режим доступа: <http://www.viche.info/journal/1300/> – Назва з екрану.
48. Ковальчук Т. Формування європейського громадянства як особливого феномену об'єднаної Європи. Режим доступа: <http://www.viche.info/journal/2756/> – Назва з екрану
49. Козловець, М. А. Європейська ідентичність: уніфікація чи «єдність в розмаїтті»? // Гуманітарний Вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – Вип. 37. – С. 72 – 86. Режим доступа: http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_37_7.pdf
50. Комкова, Е. Г. Канада и НАФТА: итоги и перспективы североамериканской экономической интеграции. – М., 2005.
51. Костюнина, Г.М. Азиатско-Тихоокеанская экономическая интеграция. – М., 2002
52. Кораблев, Ю.В., Шубин, В.Г. Африканский Союз // Страны Африки 2002. – М., 2002.
53. Крушинський, В. Ю. Британська Європа чи європейська Британія: Великобританія в європейських інтеграційних процесах. – К., 2003. – 214 с.
54. Кузнецова, Е. Н. Проблемы формирования и развития Североамериканской зоны свободной торговли: НАФТА. – М., 2007.
55. Кузьмин, В. В. Латинская Америка: интеграция и двусторонние экономические связи / В. В. Кузьмин // Латинская Америка. – 2008. – № 2. – С. 35 – 49.
56. Лавут, А. А. Меркосур и пути интеграции в Латинской Америке // Латинская Америка. – 1996. – № 7 – 8.
57. Лопухов, Б. Р. Фашистский и антифашистский вариант «европеизма» в Италии // Средиземноморье и Европа: исторические традиции и современность. – М. 1986. – С. 41-59.
58. Лот В. Планы военного времени и обсуждение условий Европейского союза // История европейской интеграции (1945–1994 гг.). – М., 1995. – С. 6-13.
59. Лекаренко, О. Г. Политика США в отношении европейской интеграции в первой половине 50-х гг. XX века. Режим доступа: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/331/image/331-082.pdf> – Назва з екрану
60. Лекаренко, О. Г. У. Черчилль и планы создания европейской армии. Режим доступа: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/276/image/276-115.pdf> – Назва з екрану.
61. Львова, О. Г. Ідейні засади європейської інтеграції // Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянська академія". Серія: Політичні науки. – 2008. – Том 82. – С. 50-53. Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Polit/2008_82/10_lvova_og.PDF

62. Майданик, К. Латиноамериканская цивилизация в глобализирующемся мире // МЭиМО. – 2003. – № 5. – С. 86 – 95
63. Малетин, Н. П. АСЕАН: Три десятилетия внешней политики (1967 – 1997). – М., 1999.
64. Малетин, Н. П. АСЕАН: четыре десятилетия развития / МГИМО(У). – М., 2007.
65. Мартынов, Б. Ф. Меркосур: проблемы безопасности субрегионального объединения // Латинская Америка. – 1997. – № 4.
66. Маценко, И. Б. Африка: от лагосского плана действий до НЕПАД. – М., 2005.
67. Миколук, А. В. Концептуальний вимір теорії та підходів європейської інтеграції // Режим доступу: http://www.social-science.com.ua/jornal_content/82/political_problems – Назва з екрану
68. Мітін, М. М. Теоретичні концепції розвитку європейської інтеграції // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сборник научных трудов. – 2007. – № 1. – 673-676. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2007/BSEC_2007/Pages%20from%202tom/0673.pdf
69. Михеев, В. В. Глобализация и азиатский регионализм. Выводы для России. – М., 2001.
70. Неклесса, А. Перспективы глобального развития и место Африки в новом мире // МЭиМО. – 1995. – № 8.
71. Омельченко, А. В. Друга світова війна та її вплив на ідею європейської інтеграції // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ, 2004. – № 3. – С. 122 – 128.
72. Пацифизм в истории. Идеи и движения мира / РАН. Ин-т всеобщ. истории; отв. ред. А. О. Чубарьян; редкол.: Р. М. Илюхина и др. – М., 1998. – 289 с.
73. Піляєв І. С. Рада Європи в сучасному євроінтеграційному процесі. – К., 2003.
74. Петровский, В. Е. Азиатско-тихоокеанские проблемы безопасности после «холодной войны»: эволюция, перспективы российского участия. М., 1998.
75. Побединский, И. М. Роль федерализма в теории европейской интеграции // Известия Российского Государственного Педагогического Университета им. А.И. Герцена. – СПб.: 2008. № 30 (67). Режим доступу: ftp://lib.herzen.spb.ru/text/pobedinskiy_30_67_210_215.pdf
76. Портной, М. А. Современные тенденции мировых интеграционных процессов // США: экономика, политика, идеология. – 1997. – № 8;
77. Потапов, М. А. Внешнеэкономическая модель развития стран Восточной Азии. – М.: Международные отношения, 2004.
78. Потапов, М. А., Салицкий А. И., Шахматов А. В. Экономика современной Азии. – М.: Международные отношения, 2008.
79. Проблемы региональной интеграции: политические, экономические и культурные процессы. – М., 2007.
80. Рашковский, Е. Латинская Америка: в поисках собственной судьбы // МЭиМО. – 2003. – № 11.
81. Райтер, Э. Идея европейской федерации // Современная Европа. – 2000. – Вып. 2. Режим доступу: <http://www.ieras.ru/journal/journal2.2000/8.htm>.
82. Расширение ЕС на Восток. Предпосылки, проблемы, последствия. – М., 2003.
83. Рогов, С.М. США и интеграционные процессы в Западном полушарии // Латинская Америка. – 1998. – № 8.
84. Роккан, С., Урвин, Д. Политика территориальной идентичности. Исследования по европейскому регионализму // Логос. – 2003. – № 6. – С. 117 – 132. Режим доступу: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/40/08.pdf>

85. Североамериканская зона свободной торговли (НАФТА): проблемы и перспективы. Научная конференция // США: экономика, политика, идеология. – 1995.
86. Севостьянов, А. С. Аргентина – Бразилия: преодоление противоречий в ходе интеграции // Латинская Америка. – 1997. – № 2.
87. Серапионова, Е. Проекты создания послевоенной чехословацко-польской конфедерации (1939 – 1941 гг.) // Советское славяноведение. – 1983. – № 3. – С. 24 – 36.
88. Сиджански, Д. **Федералистское будущее Европы: от Европейского Сообщества до Европейского союза.** – М., 1998.
89. Спадолини, Дж. **Европейская идея в период между Просвещением и романтизмом.** – СПб., 1994. Режим доступа: <http://www.tmnlib.ru:82/files/base/OMSK.%D0%9A%D0%9E%D0%9F%D0%98%D0%AF/ZapFilos/Spadolini/text.htm>
90. Стрежнева, М. В. **Великобритания и Западная Европа: политические аспекты.** – М., 1988.
91. Стрежнева, М. В. Теории европейской интеграции // Вестник Московского университета. Серия 25: Международные отношения и мировая политика. – 2009. – № 1. – С. 28 – 45.
92. Сударев, В. П. Взаимозависимость и конфликт интересов. США и Латинская Америка (вторая половина XX века). – М.: ИЛА РАН, 2000.
93. Сударев, В. П. Две Америки после окончания «холодной войны» / В. П. Сударев; Ин-т Латинской Америки РАН. – М.: Наука, 2004. – 205 с.
94. Сударев, В. П. Межамериканская система: генезис и эволюция (конец XIX начало XXI веков): учеб. пособие для вузов. – М., 2008.
95. Тихомирова, С. Б. Формування європейської ідентичності як чинник європейської інтеграції // Наукові записки / Національний університет "Києво-Могилянська академія". Політичні науки. – 2005. – Том 45. – С. 56-61.
96. Трактаты о вечном мире. – М., 1963. – 277 с.
97. Уильямс, Ч. Аденауэр. Отец новой Германии. – М, 2002.
98. Фадеева, Т. М. Европейский Союз: федералистские концепции европейского строительства – М., 1996.
99. Ференбах, О. Крах и возрождение Германии: взгляд на европейскую историю XX века. – М., 2001. – 304 с.
100. Филитов, А. М. Европа в советских планах послевоенного устройства // История европейской интеграции (1945 – 1994 гг.). – М., 1995. – С. 17-29.
101. Хохлов, И.И. Наднациональность в политике Европейского Союза. – М., 2007.
102. Чан Хьеп. История Ассоциации государств Юго-Восточной Азии (АСЕАН) 1967 – 2000 гг. – М., 2002.
103. **Ченчик Д. В. До витоків європейської інтеграції: Гаазький конгрес 1948 р. і утворення Ради Європи // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2006. – № 728: Серія «Історія». Вип. 38. – С. 134 – 139.**
104. **Ченчик, Д. В. Виникнення та початок діяльності уніоністських організацій у Західній Європі (1946 – 1947 рр.) // Збірник наукових праць: Серія “Історія та географія” / Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2007. – С. 101 – 107.**
105. **Ченчик, Д. В. Становление европейских федералистских движений в 1945 – 1947 гг. // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – № 816. – Серія «Історія». Вип. 40. – Х., 2008. – С. 300 – 310.**
106. Чуфрин, Г. И. Амиров, В.Б. Восточная Азия: между регионализмом и глобализмом. – М., 2004.
107. Шатохина-Мордвинцева, Г. А. Европейский конгресс в Гааге (8 – 10 мая 1948) // История европейской интеграции (1945 – 1994 гг.). – М., 1995. – С. 46-55.

108. Швиммер, В. Мечты о Европе: Европа с XIX века до рубежа третьего тысячелетия. М.: Олма-Пресс, 2003.
109. Шебанов, А. Н. Европейское Объединение Угля и Стали. – М., 1968.
110. Юго-Восточная Азия в 2000 г. Актуальные проблемы развития. – М., 2001.
111. Эмерсон, М. Общеввропейская идея // Европейский альманах. – М., 1991.
112. Яковенко, Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство – К., 2003. – 227 с.
113. The future of the European Union – Laeken Declaration. Режим доступу: <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2002/rp02-014.pdf>
114. Guseh, J. S., Oritsejafor, E. Democracy and Economic Growth in Africa: the cases of Ghana and South Africa // Journal of Third World Studies, Fall 2005. Режим доступу: www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3821/is_2005/ai_n15641255/pq_1

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.unizar.es/euroconstitucion/Home.htm> – Установчі Договори ЄС
2. <http://europa.eu> – офіційний портал ЄС
3. <http://www.cvce.eu> – Центр документації по історії інтеграційних процесів
4. <http://www.aseansec.org> – офіційний портал АСЕАН
5. <http://www.nato.int> – офіційний сайт НАТО
6. <http://www.nafta-sec-alena.org/en/view.aspx> - Секретаріат НАФТА
7. <http://www.mercosur.int> – офіційний портал МЕРКОСУР
8. <http://www.oic-oci.org> – Організація ісламського співробітництва
9. <http://www.nepad.org> – Сайт програми НЕПАД
10. <http://www.africa-union.org> – Офіційний сайт Африканського союзу
11. <http://www.ecowas.int> – Офіційний сайт ЕКОВАС
12. <http://www.cis.minsk.by> – Сайт Виконавчого комітету СНД
13. <http://www.evrazes.com> – офіційний сайт ЄВРАЗЕС
14. <http://guam-organization.org/> - офіційний сайт ГУАМ